

OLIVIER BOULNOIS

Férfinak és nőnek születünk

A nemi identitás évezredekken át magától értetődő volt. Ám a nyugati társadalmakban, amelyekben a halál perspektívája távolibb lett, a reprodukció sűrűsége csökkent, a nemi hovatartozás az ember számára problémássá vált.

Sokasodnak a bizonytalanságok. A férfiak és nők közötti társadalmi egyenjogúság követelése gyakran vezet teljes közönyösséghez, érzéketlenséghez. A tudományok bizonyítják, hogy a férfiak és a nők között változik a feladatok megoszlása mind időben (történelem), mind térben (antropológia). A pszichoanalízis föltárja, hogy az egyén nemi identitásához csak fantazmákkal történt azonosulásokon keresztül jut el. Az *in vitro* megtermékenyítés technikailag lehetővé teszi a nemi kapcsolat nélküli reprodukciót. A homoszexuális, biszexuális vagy transzszexuális követelések szilárd identitásokat is megzavarhatnak. A klónozás rémképe fölcillantja az uniszex reprodukció lehetőségét. És még nem vagyunk a válságok végén.

Amikor a médiavilág élvezettel teregeti ki az emberi gyötrelmeket és kortársaink torkig vannak az e kérdés körül keltett érzelmekkel, a folyóirat e száma együttes, elmélyült átgondolást javasol. Az észérvekkel alátámasztott megvitatást szándékozik elősegíteni. Megkísérli fölvázolni a férfi és a nő közötti különbséget mindenki számára elfogadható módon, vagyis nem csak azok számára, akik elfogadják a keresztény hitet. A nemi különbözőség ugyanis ma mindenütt az ember emberségét állítja előtérbe. A zsidó és a keresztény hagyomány nem maradhat ki ebből a vitából.

A szilárd nemi identitás ellenzői valójában két előfeltevésre támaszkodnak.

1. Minden tetszőleges. A nemi identitás tehát a történelem és a társadalom által kialakított szokás lenne, amelyet szabad megváltoztatni. A „nem” (*genre – gender*) fogalmát ezért találták ki, a nyelvtani „nem” az adott társadalom és nyelv szokásától, közmegegyezésétől függ; tehát a „biológiai nem” szembeállítás a nemi identitással a nemek közötti különbségek közmegegyezései és társadalmi dimenzióját hangsúlyozza.

A feladatok megosztása a két nem között természetesen társadalmi összefüggésekben valósul meg. De ez nem jelenti azt, hogy pusztán kitalálásról van szó, amit az ember ezentúl figyelmen kívül hagyhat. – Mindenek előtt, ez az intézményesített megközelítés (mármint a szilárd nemi identitás) nélkülözhetetlen. Minden társadalom alapító, genealogikus és strukturáló elve. Az Oedipusz-mítosz (amely a nemek különbözőségét is tartalmazza) által képviselt vérfertőzés-tilalom rámutat arra a törvényre, amely minden társadalmat strukturál. – Azután a társadalmi, történelmi és politikai különbözőség ontologikus különbözőségeen nyugszik. Mit értünk ezen? A férfi nem nő, a nő nem férfi, miben is áll a különbözőségük?

2. Az emberség merő szabadság. Az első előföltevés kapcsolódik ahhoz az elképzeléshez, ami szerint az ember az, aki saját magát megteremti, a természettől függetlenül. Saját maga alakítja ki identitását, ide értve a nemiség területét is. Bármiféle, az e szabadságot korlátozó norma elfojtásként jelenik meg ebben az esetben. A nemiség mindenek előtt szakadást (*scission – sexus*) jelent, vágást, elégtelenséget. Márpedig a narcisztikus személy semmi korlátozást nem képes elviselni. Az ember totálisnak, nem megosztottnak, metafizikai kaméleonnak képzeleli magát, aki képes bármely identitást magára öltetni. Demokratikus társadalmaink azon az eszmén nyugszanak, hogy az egyén szabadon dönthet valamennyi törvényről, amelyek őreá vonatkoznak. Rousseau mondta: az ember csak magának engedelmeskedve senkinek nem engedelmeskedik. Ily módon az ember ember általi önteremtéséért a nemi különbözőség szabadon választhatóvá válik.

Egy szabad társadalom nem engedhetné meg olyasfajta önszerveződését, ami mindenkinek lehetővé tenné saját fantazmáinak megvalósítását?

Azonban az ember nem szabadon születik, hanem szabaddá válik. Ha ennek elfogadását megtagadjuk, az azért van, mert el kellene ismernünk azt, hogy ösztönös késztetések zsarnokságában születünk. Egyedül a nevelés, a törvény és az ész tett bennünket azzá, amik vagyunk. Szabadságunknak tehát el kell fogadnia, hogy nem mindenható: nemi identitásunkat nem mi adjuk magunknak szabad elhatározásból. Ellenkezőleg, azt testünk természetétől, korlátaitól, szexuális anyagságától kapjuk. Beismerni a különbözőséget, ez önmagunk célra irányozott vállalásának képessége. Annak ismerete, hogy a törvény szövetségesünk a szabadság útján. A nemi különbözőséget természetesen törvény szabályozza. Narcisztikus ösztön-indíttatásainknak korlátokat szabva éppen a törvény az, ami segít, hogy a józan értelem és a szabadság birtoklói, élvezői lehessünk.

A kereső-kutató gondolkodás visszahat a politika alapjaira: egy planetáris demokrácia polgárai miként tudnák elfogadni, hogy szabadságunk forrá-

sainál léteznek olyan egyetemes törvények, amelyek létjogosultságáról csak úgy lehet vitatkozni, ha mindaz meginog, ami magát a demokratikus társadalmat lehetővé teszi?

A következő tanulmányok arra az ideológiák által megtámadott alapigazságra derítenek fényt, hogy – mégha néha nehéz is vállalni – férfinak és nőnek születünk.

FORDÍTOTTA: TÖRÖK JÓZSEF

ÉLETRAJZI ADATOK:

OLIVIER BOULNOIS az École Pratique des Hautes Études tanulmányi igazgatója, nő, négy gyermek atyja. Fő műve: *Être et représentation*. Paris, PUF, 1999. Ebben a modern metafizika genealógiáját Duns Scotustól vezeti le napjainkig.